

همایش هویت اسلامی

در آسیای مرکزی و قفقاز

این همایش توسط دفتر تحقیقات اسلامی وزارت امورخارجه در تاریخ بیستم و بیست‌ویکم اردیبهشت ۱۳۷۸ با شرکت میهمانان خارجی از کشورهای روسیه، قزاقستان، تاجیکستان، آذربایجان، افغانستان و جمعی از مسئولان، محققان و دانشوران داخلی در دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی برگزار شد.

در این گردهمایی، پس از سخنان آقای مصطفی بروجردی مدیرکل دفتر تحقیقات اسلامی، طی هشت جلسه کاری، جنبه‌های مختلف هویت اسلامی در آسیای مرکزی و قفقاز از سوی سخنرانان مورد تشریح قرار گرفت.

تحولات پس از فروپاشی شوروی سابق، مسایل و مشکلات مسلمانان روسیه، قزاقستان، تاجیکستان، ازبکستان، ترکمنستان و آذربایجان، موانع رشد هویت اسلامی در آسیای مرکزی و قفقاز و موقعیت سیاسی و فرهنگی آسیای مرکزی و قفقاز از جمله موضوعاتی بودند که توسط سخنرانان این گردهمایی مورد بحث و بررسی قرار گرفتند.

در خصوص وضعیت مسلمانان روسیه، با استناد به برخی آمار و ارقام گفته شد که این بررسی نمودی از رشد مذهب‌گرایی پس از فروپاشی شوروی تلقی می‌شود ولی به هر حال مشکلاتی بر سر راه مسلمانان روسیه قرار دارد که فقدان روحانیون تحصیل کرده و نیروهای بالقوه مذهبی، نیاز به کتب و مطالب فرهنگی و مذهبی از آن جمله‌اند.

در زمینه موقعیت اسلام در کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز نیز نظر بر این بود که اسلام به عنوان عنصر محوری هویت مردم آسیای مرکزی و قفقاز و یک‌گرایی غالب، سبب می‌شود تا گرایش‌های دیگری چون مسایل قومی، قبیله‌ای و نژادی در درجه دوم اهمیت قرار گیرند. البته چنین روندی توأم با معضلاتی هم بوده و موانع رشد هویت اسلامی را در این مناطق می‌توان به دو دسته عوامل ریشه‌دار و موانع با ویژگی‌ها و مظاهر جدید تقسیم نمود.

در بررسی جداگانه وضعیت هریک از کشورهای آسیای مرکزی، راجع به اسلام در ترکمنستان چنین بیان شد که در این کشور اسلام چنان با واقعیت‌های سیاسی و اجتماعی درآمیخته که تمایز بین فرهنگ ترکمنستانی و اسلامی به آسانی مقدور نیست. در حالی که در تاجیکستان عدم توانایی سازمان‌های مذهبی در پاسخگویی به نیازهای مذهبی مردم و بهره‌برداری سازمان‌های غیراسلامی از اقتصاد بحرانی کشور، از جمله دلایل عمده گرایش مسلمانان تاجیکستان به مذاهب دیگر بوده است.

در خصوص وضعیت قزاقستان نیز با اشاره به جدا بودن دین از سیاست در آن کشور، تأکید گردید که از آنجایی که مسیحیان و پیروان دیگر مذاهب آن جمهوری نسبت به مسلمانان در نهادها و جامعه آن کشور نفوذ و تفوق بیشتری دارند، لذا در صورت اصرار بر تطابق دین و سیاست در قزاقستان، مسلمانان بیشتر متضرر خواهند شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی